

# Selection and Simplification Criteria for Epic Texts for Secondary School Students: Empirical Validation Study

**Melike Karter**

Gazi University  
kartermelike05@gmail.com  
ORCID: 0009-0009-4042-1030

**Ayşegül Kaya**

Gazi University  
kayayseg@gmail.com  
ORCID: 0009-0006-9033-0629

**Rukiye Taştan**

Gazi University  
rtruukiye@gmail.com  
ORCID: 0009-0004-6118-7304

**Zeynep Pullu**

Gazi University  
zeyneppullu7@gmail.com  
ORCID: 0009-0006-4817-0932

**Yusuf Uyar**

Gazi University  
uyary@gazi.edu.tr  
ORCID: 0000-0002-4389-5735

## ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the criteria to be considered during the selection and simplification of epics -which hold a significant place among the texts used in Turkish education- for secondary school students and to verify the appropriateness of these criteria based on empirical data. A multi-phase design model, one of the mixed-method designs, was utilized in the study. Various interviews were conducted with experts in the fields of folk literature and Turkish education to reach a consensus on a criteria list for simplifying epic texts. The criteria list prepared as a result of these interviews was submitted for the review of 10 volunteer Turkish teachers, and the list was finalized based on their feedback. To demonstrate the effectiveness of this list, three epic texts were selected and simplified according to the established criteria. The simplified texts, along with their original versions, were administered to 400 students attending three different secondary schools in Ankara, selected based on varying socioeconomic levels, and reading comprehension tests were applied. The data collected from these tests were analyzed using the T-test, a parametric statistical method. As a result of the analyses, it was observed that epic texts simplified in accordance with the criteria list created a significant difference in students' reading comprehension levels compared to the original epic texts.

**Keywords:** Epic, Turkish education, simplified texts, reading comprehension, secondary school students.

In mother tongue education, texts provide students with the opportunity to experience various events and situations, allowing them to reflect on, discuss, evaluate, and develop a critical attitude toward them (Özbay, 2003). It is also well-known that through texts in mother tongue lessons, students' knowledge and experience of the real world are enhanced, their vocabulary is enriched, and they are prepared for life. Furthermore, texts fulfill a crucial social function by helping new generations acquire the values and culture of society (Coşkun & Taş, 2008; Demir Atalay, 2016; Özbay, 2002).

As mentioned above, epics are among the oldest literary genres that serve both individual development by supporting students' language growth and social development by instilling moral values and national culture. Epic texts are significant literary works that present the nation's worldview, perception of the world, way of thinking, and key events and ideals embedded in collective memory to the reader "between the lines," thereby contributing to the construction of national identity (Aydın, 2021; Demir Atalay, 2016; Kim et al., 2018; Özbay & Karakuş Tayşi, 2011; Relin et al., 2018; Ünveren, 2020). Indeed, international literature emphasizes that such anonymously produced works are utilized not only to improve language skills but also in character education, supporting moral development, and value transmission (Hajisoteriou et al., 2022; Relin et al., 2018; Xu & Zhou, 2021). For similar reasons, the Turkish Course Curricula (Ministry of National Education [MEB], 2019,

Received :March 19, 2025  
Revised :December 19, 2025  
Accepted:December 28, 2025

Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları,  
2025, 13(2), 267-285  
Research in Reading & Writing Instruction,  
2025, 13(2), 267-285  
<https://doi.org/10.35233/oyea.1661340>

2024) recommend including epic texts, along with other folk literature products, in textbooks prepared for all grade levels from first to eighth grade. However, many challenges are encountered regarding the use of epics in lessons, primarily concerning language and simplification (Bayraktar & Durukan, 2016; Bekki, 2015; Yazar, 2018).

In fact, simplification can be defined as reducing the complexity of the original text to make it suitable for the reader's level in terms of readability and comprehensibility (Arfé et al., 2018; Crossley et al., 2012; Shardlow, 2014). This process, by reducing the extraneous cognitive load—defined in Cognitive Load Theory (Sweller, 1988; Sweller et al., 1998) as the unnecessary load arising from the presentation of content or the design of material—enables the reader to devote their cognitive capacity to understanding the text and forming relevant schemas instead of allocating it to word recognition. According to the theory, while the content to be understood and the process of making sense of the text are defined as intrinsic cognitive load, the act of finding and utilizing existing schemas or constructing new and permanent schemas to contribute to subsequent comprehension processes is explained as germane cognitive load. The load imposed by these two on cognitive capacity is considered valuable and meaningful for comprehension and learning. On the other hand, the difficulty of the words used to convey the message, and the complexity of the sentences create an additional load on the memory -which functions independently of the meaning-making process- during the word recognition and sentence parsing stages. From a theoretical perspective, simplification also enhances the level of comprehension through the efficient use of cognitive capacity.

It is known that both in Türkiye and globally, educators, authors/publishers, and web designers have long been organizing texts through simplification for various purposes. Arfé et al. (2018) state that many international simplification practices take into account the recommendations in the “Guidelines for Easy-to-Read Materials” prepared by the International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). In Türkiye, however, such a guide does not yet exist. Furthermore, studies emphasize that existing guides, including the one mentioned above, have not undergone empirical validation; rather, they have been shaped by the expert opinions of professionals in relevant fields (education, literature, web design, etc.), as systematic thinking on simplification methods across different fields is a relatively recent development (Arfé et al., 2018). Indeed, an examination of the international literature reveals that studies involving systematic evaluations of simplification methods have intensified since the 2000s, while only a few examples of simplification guides based on empirical validation exist. One of these is a study to develop a guide for simplifying web pages for intellectually disadvantaged adults (Karreman et al., 2007). In another study, researchers collected evidence regarding the predictive power of simplified digital newspapers on the comprehension skills of intellectually disadvantaged children (Fajardo et al., 2014). In their study, Fajardo et al. (2014) did not prepare a new guide; instead, they used the criteria established by IFLA; nevertheless, the collected data provided an opportunity for empirical validation of the guide used in the simplification process.

In this research, it was decided to conduct a study to contribute to the body of knowledge in Türkiye. The research question of the study was determined as: “What are the empirically validated criteria that should be taken into consideration in simplifying epic texts for middle school age?” Within the framework of this main research question, answers to the following sub-questions were sought:

1. What criteria should be included under which categories in the simplification of epic texts to be used in middle schools?
2. What is the level of applicability of the determined criteria in the simplification process?
3. Is there a statistically significant difference in terms of comprehension levels between the original texts and the texts simplified according to the determined criteria?

## Method

### Model

In line with the objectives of this study, a literature review revealed that no single research methodology covers all dimensions of the research; therefore, it was observed that in previous similar studies, the research process was divided into stages, and each stage was explained separately from a methodological perspective. Accordingly, a multiphase design, one of the mixed-method designs, was employed in this study. “The multiphase mixed methods design is a design that develops through a series of stages or separate studies to address the research problem or topic by researchers or a research team” (Creswell, 2020, p. 713).

In accordance with this design, the first phase of the research focused on the “establishment of criteria to be considered in the simplification process,” which was carried out by obtaining expert opinions from specialists in Turkish folk literature and Turkish education, as well as from Turkish language teachers. At the end of the first phase, a list of criteria for simplification was established. The second phase of the research focused on the “empirical validation of the developed criteria.” This phase was conducted entirely with middle school students—the target population—through the collection and analysis of quantitative data. The reason for working with quantitative data in this process is the adoption of this approach in empirical validation practices in the literature. It has been observed that researchers gather evidence by analyzing the results obtained from simplified and non-simplified materials using (a) correlational analysis or (b)

techniques based on analysis of variance (Fajardo et al., 2014; Karreman et al., 2007). In this study, the analysis of variance (ANOVA) approach was preferred.

## Participants

The study was conducted with three groups of participants: academics, Turkish language teachers, and middle school students. In the first phase of the study, 2 specialists in Turkish folk literature, 1 specialist in Turkic World literatures, and 3 specialists in Turkish education—all active in their respective departments—participated. All 6 subject matter experts, holding the title of professor, participated in the study group on a voluntary basis. Additionally, 10 Turkish language teachers actively working in middle schools in the provinces of Konya and Ankara, with 8 of them having over 10 years of experience, were included in the study group.

In the second phase of the study, a total of 420 middle school students were involved to develop the data collection instruments, with 60 students for each test. These data were collected from a middle school representing a medium socioeconomic status in the province of Ankara. Participants were selected using cluster random sampling among the classes in the schools, with each branch considered a cluster.

To perform the empirical validation, the study was conducted with students from 3 different middle schools representing low, medium, and high socioeconomic levels in different districts of Ankara. Particular attention was paid to the balanced distribution of the group in terms of gender and socioeconomic status, as these factors can be decisive for reading performance. In this regard, the stratified random sampling technique (Büyüköztürk et al., 2014) was used to ensure a qualified distribution. A total of 400 students, with 100 students each from the 5th, 6th, 7th, and 8th-grade levels, participated in these schools. Consequently, a total of 820 middle school students were included in the study group across the different steps of the research.

## Tools

Two types of instruments were utilized in the data collection process. The first of these consists of expert opinion forms prepared by the research team. These forms were used to seek the approval of subject matter experts and Turkish language teachers. The second data collection instrument is the multiple-choice reading comprehension tests developed to validate the functionality of the criteria list based on empirical data.

### Expert Opinion Forms

The expert opinion forms used in this study are standardized forms. They allow for the evaluation of the suitability of the content, presented in items, for the purpose of the research as “appropriate,” “partially appropriate,” and “inappropriate.” Suggestions for items requiring revision were also collected through these forms. The suitability of the subcategories of the criteria set was initially determined through expert opinion forms. This form was used only when obtaining opinions from subject matter experts.

After the subcategories were established, an expert opinion form was used to determine the suitability of the criteria in each subcategory. Through this form, opinions were gathered from both subject matter experts and Turkish language teachers.

To perform the empirical validation in the second phase of the research, it was necessary to simplify at least 3 epic texts according to the established criteria and to administer the comprehension tests prepared for these texts. In this regard, three epic texts were selected and simplified according to the criteria. An expert opinion form was used to determine the suitability of the simplifications to the criteria.

### Reading Comprehension Tests

A total of seven reading comprehension tests were utilized within the scope of the research. Three of these tests were developed for the epic texts selected and simplified according to the established criteria: *Boğaç Han Destanı*, *Ergenekon Destanı*, and *Göç Destanı*. The remaining four tests were employed to collect evidence that the two groups of 5th, 6th, 7th, and 8th-grade students—who read either the original or the simplified versions of the epic texts—were equivalent in terms of their reading comprehension levels. The suitability of the texts used in these tests for the respective grade levels was determined through expert opinion. For this purpose, the following texts were used: *Dedemin Bakkalı* by Şermin Yaşar for 5th grade, *Kurabiye Hırsızı* by Valerie Cox for 6th grade, *Bilmemekten Rahatsız Olmayın* by Richard Carlson for 7th grade, and *İhtiyar Çilingir* by Memduh Şevket Esendal for 8th grade.

During the preparation of the reading comprehension tests, particular attention was paid to including questions at various cognitive levels. The prepared questions were first submitted for expert review by specialists in Turkish education; based on the feedback received, necessary revisions were made to ensure purposive fit and content validity. Subsequently, each test item was administered to 60 middle school students to calculate the item difficulty index, variance, and standard deviation. Finally, the point-biserial correlation coefficient was calculated to determine the item

discrimination index. Items with a correlation coefficient of .35 and above were retained, while items with lower or negative values were excluded from the tests. After completing the item statistics, the variance, standard deviation, and mean difficulty for each test were determined, and the reliability coefficient was calculated using the Kuder-Richardson-20 (KR-20) formula. A reference value of .70, which is widely accepted for test reliability, was taken as the threshold. The reliability coefficients of the tests range from .70 to .75.

### Data Collection

During the data collection process, all participants were informed about the purpose of the research, and ethical approval was obtained from the Gazi University Ethics Committee. No personal information, such as age, gender, or name, was requested during the applications conducted with middle school students.

In the data collection process, the research team initially prepared a draft for the subcategories of the criteria list based on the literature, and an expert finalized this draft. Subsequently, the suitability of these categories was submitted for the approval of subject matter experts. At this stage, expert opinions were obtained through one-on-one verbal interviews, with each interview lasting between 10 and 30 minutes. The researchers took notes on the verbal statements provided by the experts.

In the next step, a list of criteria suitable for the identified subcategories was created through a literature review and finalized under expert guidance. This list was then presented to subject matter experts and Turkish language teachers for approval. Experts were provided with the lists in writing, and their feedback was collected verbally during interviews lasting 20–40 minutes, which were then transcribed by the researchers. The criteria list was sent to Turkish language teachers via printed forms, which they completed and returned after one week.

Once the criteria list took its final form, three epic texts -*Göç Destanı*, *Ergenekon Destanı*, and *Boğaç Han Destanı*- were selected based on text selection criteria and simplified accordingly. To evaluate whether the simplifications were performed in accordance with the criteria, they were submitted for the approval of experts and Turkish language teachers. At this stage, both experts and teachers were provided with the texts in printed format. After a few days, the experts and teachers were revisited, and the completed forms were collected. All opinions were gathered through these written forms.

Following the confirmation of successful simplification, reading comprehension tests for the selected epic texts were prepared, and evidence for the validity and reliability of the tests was collected. Additionally, contemporary narrative texts were identified for each grade level to prove that there was no significant difference in reading comprehension levels between the two groups of students (those reading either the original or the simplified version). Reading comprehension tests were prepared for these texts, and validity and reliability evidence was gathered. During the development of the tests to be used for empirical validation, all data were collected via pen-and-paper administration. Students were given one class hour to complete the tests, and the application was completed in a single session in their own classrooms.

In the final stage, the empirical validation of the criteria was conducted using the texts and reading comprehension tests. While collecting validation data, two groups consisting of an equal number of students were formed through random assignment in each visited classroom. The first group was given the reading comprehension test for the original version of the selected epic. The second group was given the test containing the simplified version of the same epic. Additionally, all students were provided with the contemporary text selected as suitable for their grade level and the corresponding comprehension questions. Thus, each student answered a second comprehension test designed to prove the equivalence of the groups, alongside the test containing either the original or the simplified version of the same epic.

### Data Analysis

In the analysis of the opinions obtained from subject matter experts and Turkish language teachers, only frequency and percentage calculations were performed. During the development of the measurement instruments, the item difficulty index, variance, and standard deviation for each item included in the tests were calculated; subsequently, the item discrimination index was determined using the point-biserial correlation coefficient. While calculating the reliability coefficients of the tests, the variance, standard deviation, and mean difficulty of the tests were determined, and the Kuder-Richardson-20 (KR-20) formula was utilized. Prior to the analysis of the validation data, the fulfillment of parametric test assumptions was examined. Upon observing that the data met the parametric test assumptions in terms of both sample size and normal distribution, the independent samples t-test was employed in the analyses.

### Ethical Statement

This study complied with the rules specified within the scope of the “Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive,” and the actions listed under the heading “Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics” were strictly avoided. There is no conflict of interest among the authors, and all authors contributed

to the study. The ethical approval for this study was granted by the Gazi University Rectorate Ethics Commission at its meeting numbered 20 on November 24, 2022.

## Findings

### Findings Regarding the Identification of Categories and Criteria

The literature was reviewed to determine the necessary focus areas for the simplification of epic texts. It was observed that in previous studies on text/content simplification, criteria were generated under different subcategories based on the characteristics of the target audience and the intended use. Considering the age characteristics and needs of the target audience, criteria for making text selections suitable for the “middle school age group” and “to be used as educational material” were also included. Furthermore, as the primary focus of simplification is the linguistic and content-related simplification of texts, the criteria for simplification were evaluated as separate categories, and content was produced accordingly. Consequently, three subcategories were identified: “Criteria for Text Selection and Use,” “Criteria for Linguistic Simplification,” and “Criteria for Content Simplification.” Subsequently, all experts were asked to evaluate the suitability of these categories. No experts expressed a negative opinion, and a consensus was reached on the adoption of these categories.

In the subsequent phase of the study, a literature review was conducted with the contribution of an expert for each subcategory, and a draft list of criteria was established. The identified items were submitted for review to all experts and Turkish language teachers serving in the field. Criteria for which all subject matter experts and Turkish language teachers provided positive feedback were included in the final list. A total of 15 criteria across three subcategories were found to be unanimously approved. Table 2 (Tablo 1 in Turkish text) presents the subcategories, the criteria, and the frequency values of the associated opinions.

### Findings Regarding the Applicability of the Criteria in the Simplification Process

In line with the second research question of the study, evidence regarding the applicability of the criteria was gathered. During this process, three epics deemed suitable for the middle school age group and potential use as educational materials were selected according to the established criteria; subsequently, simplification of these texts in terms of both language and content was performed, strictly adhering to the criteria. A specialist in Turkish education also monitored the entire process. Following the completion of this phase, the simplified texts, the original versions, and the criteria list were presented to subject matter experts and Turkish language teachers. They were asked to evaluate the success of the simplification and the applicability of the criteria.

All participating experts and teachers confirmed that the selection and simplification efforts based on the developed criteria were successful and that the criteria were fully applicable.

### Findings Regarding Empirical Validation

#### *Findings on Whether the Simplification of the Epic Text Called Göç Destanı Leads to Differences in Reading Comprehension Levels*

For the purpose of empirical validation, the mean scores of the student group that read the original version of the *Göç Destanı* and answered the corresponding test questions were compared with those of the group that read the simplified version using the independent samples t-test. The analysis revealed that the mean score of the students who read the original text ( $M=3.51$ ) was statistically significantly lower than the mean score of the students who read the simplified text ( $M=4.62$ ;  $t_{(98)} = -2.828$ ,  $p < .05$ ).

On the other hand, a second analysis was conducted to determine whether the observed difference in comprehension levels was due to an inherent discrepancy between the groups. A separate test consisting of a contemporary narrative text and its questions was administered to all students. The analysis of the responses to this test showed no statistically significant difference between the two groups ( $t_{(98)} = .139$ ,  $p > .05$ ). When these two findings are evaluated together, it is concluded that the simplification process contributed positively to the participants' comprehension of the *Göç Destanı*, thereby validating the functionality of the established criteria through empirical data.

#### *Findings on Whether the Simplification of the Epic Text Called Ergenekon Destanı Leads to Differences in Reading Comprehension Levels*

To determine whether simplification creates a difference in reading comprehension levels, another analysis was conducted. The results indicated that the mean score of the group reading the original text of the *Ergenekon Destanı* ( $M=4.24$ ) was statistically significantly lower than the mean score of the group reading the simplified text ( $M=5.26$ ;  $t_{(94)} = -3.513$ ,  $p < .05$ ).

In the second analysis, performed to ensure the groups were equivalent in terms of reading comprehension skills, no statistically significant difference was found between the two groups ( $t_{(94)}=-.698, p>.05$ ). Evaluated together, these findings demonstrate that, similar to the *Göç Destanı*, the simplification process had a positive impact on the participants' comprehension of the *Ergenekon Destanı*, and the functionality of the prepared criteria was empirically validated.

### ***Findings on Whether the Simplification of the Epic Text Called Boğaç Han Destanı Leads to Differences in Reading Comprehension Levels***

The final stage of the study involved the *Boğaç Han Destanı*. According to the results of the t-test conducted to determine the impact of simplification on reading comprehension, the mean score of the group reading the original text ( $M=3.84$ ) was statistically significantly lower than the mean score of the group reading the simplified text ( $M=4.76$ ;  $t_{(174)}=-3.915, p<.05$ ).

In the second analysis, carried out to verify that the two groups were equivalent in reading comprehension, no statistically significant difference was observed ( $t_{(174)}=.782, p>.05$ ). When these two findings are considered together, it is concluded that the simplification performed -consistent with the other epics- contributed positively to the participants' comprehension of the *Boğaç Han Destanı*, thus confirming the functionality of the criteria based on empirical data.

### **Conclusion and Discussion**

The research findings lead to the conclusion that the set of criteria intended to guide the simplification of texts used as educational and instructional materials must address the simplification process as a whole, including text selection - the very first step of the process. It has been observed that both field experts and experienced teachers share this view. A review of international literature reveals that the boundaries of what can be simplified are not strictly defined. Referring to the International Adult Literacy Survey (1998) prepared by IFLA, it is stated that in many countries, more than 25% of adults do not reach the desired level of literacy skills even after completing compulsory education; therefore, simplification should be applied to all types of materials where necessary (IFLA, 2010). Research in the literature shows that a wide range of written materials, from informative texts to web pages, have been simplified (Arfé et al., 2018; Crossley et al., 2012; Karreman et al., 2007); particularly in foreign language education, almost every type of text has undergone simplification (Özcan & Batur, 2021). When it comes to simplifying educational materials for middle school children, it would be accurate to state that the objectives (such as targets/competencies/learning outcomes) and the students' developmental characteristics (cognitive, psychological, and linguistic development, etc.) must be taken into account.

The study concludes that criteria produced with a scientific approach are applicable. This can be considered an alternative solution to a specific need in the field. A review of the national literature indicates that research on text simplification generally focuses on simplifying textbooks and curricula based on specific measurements. Maden and Aşar (2024) carried out text simplification by shortening long and complex sentences and selecting vocabulary based on frequency of use and suitability for the student level. In doing so, they utilized curricula and textbooks as their primary benchmarks. Similarly, Kaya (2018) performed simplification by simplifying and shortening complex sentences, drawing upon previously simplified and published texts as well as actively used textbooks. Both studies assessed success based on the increase or decrease in word and sentence counts, noting that these results aligned with other studies in the field. However, it can be argued that such simplifications involve a direct intervention in the structure of the original text, effectively turning the process into an act of "shortening" rather than mere simplification. Intuitive shortenings performed without considering specific criteria negatively affect students' comprehension by damaging the semantic texture of the text (Bakan Aktaş & Ay, 2021). It is observed that simplification processes carried out with pre-determined criteria specific to the target audience and material increase readability while preserving semantic structures and the authenticity of the text, rather than being a mechanical shortening.

Another result derived from the study's findings can be expressed as follows: when epic (destan) texts are selected with attention to their purpose of use and students' developmental characteristics -and adapted to the appropriate level in terms of content and language without distorting their essence- they are better understood by children compared to original epic texts. In other words, simplification contributes to reading success and comprehension by reducing linguistic and content-related difficulties. Indeed, it has long been stated in the literature that uncertainties in a text's vocabulary significantly hinder both reading fluency and comprehension (Duke & Cartwright, 2018; National Reading Panel, 2000; Silverman et al., 2014), whereas improvements in these areas support fluent reading and understanding. Furthermore, findings in the literature suggesting that positive experiences increase interest and the desire to sustain a task or duty, thereby supporting success (Bandura 1986, 1997), also support this result. Similar studies in the field align with the results of the current research regarding the impact of guided simplification (Fajardo et al., 2014; Karreman, 2007).

Additionally, the results obtained are consistent with studies examining the relationship between cognitive load and reading comprehension (Chen & Lin, 2016; Zumbach & Mohraz, 2008). As cognitive load theorists state (Sweller, 1988; Sweller et al., 1998), a reduction in extraneous cognitive load contributes positively to reading comprehension

performance (Ericsson & Kintsch, 1995; Smith et al., 2021). The data of this study confirm that the process is positively affected when students can utilize their working memory capacities for meaning construction rather than allocating them to deciphering complex structures or identifying unfamiliar words. However, it should also be noted as a limitation that this study is restricted to only three epic texts and focuses on a specific age group.

As a result of all these evaluations, it is observed that criteria validated through data-driven analysis can contribute to performing simplification in alignment with its intended purpose, thus facilitating students' attainment of all explicit and implicit instructional objectives. Additionally, it is possible to suggest that this study could serve as a guide for future research targeting different purposes or audience groups. It can also be stated that material developers, particularly for native language instruction, would benefit from utilizing these criteria as a checklist for both text selection and the simplification process.

# Ortaokul Düzeyindeki Öğrenciler İçin Destan Metinlerinde Seçme ve Sadeleştirme Ölçütleri: Veriye Dayalı Doğrulama Çalışması

**Melike Karter**

Gazi Üniversitesi  
kartermelike05@gmail.com  
ORCID: 0009-0009-4042-1030

**Ayşegül Kaya**

Gazi Üniversitesi  
kayayseg@gmail.com  
ORCID: 0009-0006-9033-0629

**Rukiye Taştan**

Gazi Üniversitesi  
rtruukiye@gmail.com  
ORCID: 0009-0004-6118-7304

**Zeynep Pullu**

Gazi Üniversitesi  
zeyneppullu7@gmail.com  
ORCID: 0009-0006-4817-0932

**Yusuf Uyar**

Gazi Üniversitesi  
uyary@gazi.edu.tr  
ORCID: 0000-0002-4389-5735

## ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretiminde kullanılan metinler içerisinde önemli bir yeri olan destanların ortaokul öğrencileri için sadeleştirilmesi sırasında dikkate alınması gereken ölçütleri belirlemek ve bu ölçütlerin uygunluğunu veriye dayalı olarak doğrulamaktır. Çalışmada karma yöntem desenlerinden çok aşamalı desen modeli kullanılmıştır. Halk edebiyatı ve Türkçe eğitimi alan uzmanları ile destan metinlerini sadeleştirmede esas alınacak bir ölçüt listesi oluşturmada uzlaşmak amacıyla çeşitli görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda hazırlanan ölçüt listesi gönüllü 10 Türkçe öğretmeninin de görüşlerine sunulmuş ve bu görüşler sonucunda ölçüt listesine son hali verilmiştir. Bu listenin etkililiğini kanıtlamak amacıyla 3 destan metni seçilmiş ve ölçütlere uygun şekilde sadeleştirilmiştir. Sadeleştirilen metinler, Ankara ilinin 3 ilçesinde farklı sosyoekonomik düzeylere göre seçilmiş 3 ortaokulunda okuyan 400 öğrenciye orijinal halleriyle birlikte verilmiş ve okuma anlama testleri uygulanmıştır. Öğrencilerden toplanan okuduğunu anlama testlerinin verileri ise parametrik testlerden t-testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ölçüt listesine uygun olarak sadeleştirilmiş destan metinlerinin orijinal destan metinlerine kıyasla öğrencilerin okuduğunu anlama düzeylerinde anlamlı bir iyileşme sağladığı görülmüştür.

**Anahtar kelimeler:** Destan, Türkçe eğitimi, sadeleştirilmiş metinler, okuduğunu anlama, ortaokul öğrencileri.

Türkçe eğitiminde metinler eğitim öğretim sürecinin merkezinde yer alan, bütün dil becerilerinin geliştirilmesinde aktif olarak kullanılan en önemli araçlardır. Temel amacı çocuğa kendi dilinde yazılı ve sözlü metin üretme veya üretilmiş metinleri anlamlandırma becerisi kazandırmak olan ana dili eğitiminde iyi seçilmiş metinler öğrencilerin anlatma becerilerini zenginleştirecek olgun örnekler olarak kullanılırlar. Anlama becerilerinin geliştirilmesinde ise metinler; öğrencilere çeşitli olay ve durumları deneyimleyerek onlar üzerinde düşünme, tartışma, değerlendirme ve eleştirel bir tavır geliştirme fırsatını sunarlar (Özbay, 2003). Ana dili derslerinde metinler vasıtasıyla öğrencilerin gerçek dünyaya ilişkin bilgi ve görgüsünün geliştirildiği, söz varlığının zenginleştirildiği ve onların hayata hazırlandığı da bilinmektedir. Bireysel olarak öğrencilere sağladığı bu faydalara ek olarak metinler, toplumsal açıdan çok önemli bir işlevi yerine getirerek yeni kuşakların toplumun değerlerini, kültürünü kazanmasına yardımcı olmaktadır (Coşkun ve Taş, 2008; Demir Atalay, 2016; Özbay, 2002).

Dil eğitiminde dersin amacına bağlı olarak bilimsel metinler, edebî metinler veya belirli ölçütlere göre ders kitabı yazarlarınca üretilmiş amaç odaklı yapay metinler kullanılabilmektedir. Ancak eski dönemlerden beri farklı türlerden edebî metinlerin kullanımının daha yoğun olduğu da bilinmektedir. Günümüzde ise tür çeşitliliği daha da artmış; blog, e-posta, efemera gibi farklı metin türleri de ders kitaplarında yer almaya başlamıştır (Güneş, 2013). Bununla birlikte destan, hikâye, roman, şiir gibi edebî metinlerin

Geliş Tarihi :19 Mart 2025  
Düzeltilme Tarihi :19 Aralık 2025  
Kabul Tarihi :28 Aralık 2025

Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları,  
2025, 13(2), 267-285  
Research in Reading & Writing Instruction,  
2025, 13(2), 267-285  
<https://doi.org/10.35233/oyea.1661340>

hâlen derslerde ağırlığını koruduğu da gözden kaçmamaktadır. Bunlar içinde destanların ise özel bir yeri vardır. Destanlar, yukarıda belirtildiği gibi hem öğrencilerin dil gelişimlerini destekleyerek bireysel gelişime hem de moral değerleri ve millî kültürü öğrencilere kazandırarak toplumsal gelişime hizmet eden en eski edebî türlerden biridir. Destan metinleri; ait olduğu milletin hayata bakışını, dünyayı algılayışını, düşünüş tarzını, toplumsal hafızada yer edinmiş önemli olay ve idealleri satır aralarında okuyucusuyla buluşturan ve millî kimliğin inşasına katkı sağlayan önemli edebî eserlerdir (Aydın, 2021; Demir Atalay, 2016; Kim vd., 2018; Özbay ve Karakuş Tayşi, 2011; Relin vd., 2018; Ünveren, 2020). Nitekim uluslararası alan yazında da toplumların anonim olarak ürettikleri bu tarz eserlerin dil becerilerini geliştirmenin yanında karakter eğitiminde, ahlaki gelişimi desteklemede, değer aktarımında kullanıldığı vurgulanmaktadır (Hajisoterioua vd., 2022; Relin vd., 2018; Xu ve Zhou, 2021). Benzer gerekçelerle Türkçe Dersi Öğretim Programlarında (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019, 2024) diğer halk edebiyatı ürünleriyle birlikte destan metinlerinin birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar tüm sınıf düzeylerinde hazırlanacak kitaplarda yer alması önerilmektedir. Hatta 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 8. sınıf temalarına "Türk Hikâye Geleneği ve Destanları" adlı ayrı bir tema eklenmiştir. Ek olarak ortaokul düzeyindeki seçmeli ders havuzunda "Masal ve Destanlarımız" adlı bağımsız bir ders de yer almaktadır. Ancak destanların derslerde kullanılması konusunda başta dil ve sadeleştirme konusu olmak üzere birçok sorun da yaşanmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde *Dede Korkut Hikâyeleri*'nin yıllar içerisinde farklı kişiler ve yayınevleri tarafından sadeleştirilirken çok fazla değişime uğratıldığı, sadeleştirilmiş metinlerin bazılarında yapılan çok sayıda yanlışın yanında değiştirilen kelimeler nedeniyle farklı anlamların metne girdiği Bekki (2015) tarafından belirtilmiştir. Aynı şekilde Yazar (2018) sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarını destan türünün öğretimi açısından incelediği çalışmasında sadeleştirilen destanların dil, anlatım vb. pek çok bakımdan niteliğini kaybettiğini vurgulamıştır. Bayraktar ve Durukan (2016) Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin sadeleştirilmeleri konusunu ele aldıkları çalışmada inceledikleri ders kitabındaki metinlerde yapılan sadeleştirme sonrasında metinlerin kelime uzunluğu, cümle uzunluğu ve okunabilirlik düzeyinde bir iyileşme olmadığını; buna karşın kelime ve kelime gruplarında yapılan değişikliklerin anlamda ciddi değişimler yarattığını ortaya koymuştur. Alandaki araştırmaların sonuçları belirli bir rehber veya kılavuz kullanılmadan yani belirli ölçütleri gözetmeden yapılan sadeleştirmelerin okuyucuya fayda sağlamadığı gibi metinlere ve onların taşıdığı niteliklere zarar verdiğini göstermektedir.

Aslında sadeleştirmeyi orijinal metnin karmaşıklığını azaltıp okunabilirlik ve anlaşılabilirlik bakımından okuyucunun düzeyine uygun hâle getirilmesi şeklinde tanımlanmak mümkündür (Arfé vd., 2018; Crossley vd., 2012; Shardlow, 2014). Bu işlem, Bilişsel Yük Kuramı'nda (Sweller, 1988; Sweller vd. 1998) içeriğin sunumu yahut materyalin tasarımından kaynaklanan ve gereksiz yük olarak tanımlanan *dışsal bilişsel yükü* azaltarak okuyucunun bilişsel kapasitesini kelime tanımaya ayırmak yerine metni anlamaya ve ilgili şemaları oluşturmaya ayırmasına imkân sunmaktadır. Kurama göre anlaşılacak içerik ve metni anlamlandırma işlemi *içsel bilişsel yük* olarak tanımlanırken bu süreçte var olan şemaları bulup kullanma veya sonraki anlama süreçlerine katkı sağlamak üzere yeni ve kalıcı şemalar inşa etme *etkili bilişsel yük* olarak açıklanmaktadır. Bilişsel kapasite üzerinde bu ikisinin oluşturduğu yük anlama ve öğrenme açısından değerli ve anlamlı yükler olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan mesajı okura aktarmada araç olarak kullanılan kelimelerin zorluğu ve cümlelerin karmaşıklığı ise anlam üretme sürecinden bağımsız olarak çalışan bellek üzerinde kelime tanıma ve cümle çözümleme sürecinde fazladan bir yük oluşturmaktadır. Kuramsal açıdan bakıldığında sadeleştirme, bilişsel kapasitenin verimli kullanımı yoluyla anlama düzeyini geliştirmeyi de sağlamaktadır.

Sadeleştirme konusundaki uluslararası alan yazın incelendiğinde genel olarak iki yaklaşımdan söz edildiği görülmektedir. Biri geleneksel yaklaşım olan yapısal sadeleştirmedir ki bu yaklaşım metinlerin okunabilirlik düzeylerini iyileştirmek için uzun ve karmaşık cümle veya kelimelerin yerine daha kısa ve basit olanlarını yerleştirmeyi içermektedir (Arfé vd., 2018; Karreman vd., 2007). Ülkemizde de bu yaklaşımın özellikle ders kitabı hazırlanırken sıkça kullanıldığı bilinmektedir. İkinci yaklaşım ise bilişsel yaklaşımdır (Benjamin, 2012; Crossley vd., 2012; McNamara vd., 1996). Bu yaklaşım ise sadece metnin dilini hedef gruba uygun hâle getirmeyi değil, metindeki mantık akışını geliştirmeyi, tutarlılığı artırmayı ve böylece anlam üretimini kolaylaştırmayı hedeflenmektedir (Allen, 2009; Crossley vd., 2012). Son dönemde bu yaklaşımın daha çok tercih edildiği de ilgili alan yazında ifade edilmektedir.

Gerek ülkemizde gerekse dünyada uzunca bir süredir farklı amaçlar doğrultusunda eğitimciler, yazar/yayınevleri ve web tasarımcılarının sadeleştirme yaparak metinleri düzenledikleri bilinmektedir. Arfé vd., (2018) yurt dışında yapılan birçok sadeleştirme uygulamasında Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (International Federation of Library Associations and Institutions [IFLA]) tarafından hazırlanan Okunması Kolay Materyaller için Yönergeler adlı kılavuzda yer alan önerilerin dikkate alındığını belirtmektedir. Ülkemizde ise böyle bir rehber henüz bulunmamaktadır. Diğer taraftan yukarıda belirtilen kılavuz da dâhil olmak üzere hazırlanan rehberlerin veriye dayalı bir doğrulamadan geçmediği, tamamının ilgili alandaki uzmanların (eğitim, edebiyat, web tasarım vb.) görüş bildirmesi ile şekillendiği; çünkü uzun yıllardır farklı alanlarda sadeleştirme yapılagelse de sadeleştirme yöntemleri üzerine sistematik bir düşüncenin nispeten yeni geliştiği çalışmalarda vurgulanmaktadır (Arfé vd., 2018). Nitekim ilgili uluslararası alan yazın incelendiğinde sadeleştirme yöntemlerine ilişkin sistematik değerlendirme içeren çalışmaların 2000'li yıllardan sonra yoğunlaştığı, veriye dayalı doğrulama içeren sadeleştirme kılavuzlarının ise sadece birkaç örneğinin bulunduğu görülmektedir. Bunlardan biri entelektüel açıdan zayıf olan yetişkin bireyler için web sayfalarının sadeleştirilmesinde kullanılabilecek bir rehber hazırlama çalışmasıdır (Karreman vd., 2007). Diğer çalışmada ise araştırmacılar tarafından sadeleştirilmiş dijital gazetelerin entelektüel açıdan zayıf çocukların anlama becerilerini yordama gücüyle ilgili kanıtlar toplanmıştır (Fajardo vd., 2014). Fajardo vd. (2014) çalışmalarında bir rehber veya kılavuz

hazırlamamış, çalışmada IFLA tarafından hazırlanan ölçütler kullanılmış, bununla birlikte toplanan veriler sadeleştirmede kullanılan kılavuz için kanıta dayalı bir doğrulama imkânı sağlamıştır.

Ülkemizde yakın dönemde eğitimde kullanılacak metinlerin hedef kitleye uygunluğunu değerlendirme amacıyla çalışmalar yapılmaya başlamıştır. Bu çalışmalarda; metinlerin içeriği, uzunluğu, okunabilirliği gibi çeşitli konuların ele alındığı görülmektedir. Bununla birlikte özellikle destan, efsane, halk hikâyesi gibi öğrenci düzeyine uygun hâle getirmek için sadeleştirme ve düzenleme gerektiren metinlerde sadeleştirme sırasında dikkat edilecek noktalarla ilgili ölçütleri belirlemeye yönelik araştırmalar henüz yaygınlık kazanmamıştır. Oysa veriye dayalı doğrulamadan geçen nitelikli bir kılavuzun olmayışı ülkemizdeki dil eğitimi uygulamaları açısından bir eksiklik olduğu düşünülmüştür. Bu araştırmada söz konusu eksikliği giderebilmek için bir çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Çalışmanın araştırma sorusu “Destan metinlerinin ortaokul çağı için sadeleştirilmesinde dikkate alınması gereken veriye dayalı olarak doğrulanmış ölçütler nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu ana araştırma sorusu çerçevesinde aşağıdaki alt sorulara cevap aranmıştır:

1. Ortaokullarda kullanılacak destan metinlerinin sadeleştirilmesinde hangi kategoriler altında hangi ölçütler yer almalıdır?
2. Belirlenen ölçütlerin sadeleştirme sürecinde uygulanabilirliği ne düzeydedir?
3. Orijinal metinler ile belirlenen ölçütlere göre sadeleştirilmiş metinler arasında anlaşılabilirlik düzeyi açısından istatistiksel bir fark var mıdır?

## Yöntem

### Model

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda alan yazın taraması yapıldığında, araştırmanın bütün boyutlarını kapsayan tek bir araştırma metodolojisi bulunmadığı görülmüş, daha önce yapılan benzer çalışmalarda araştırma sürecinin aşamalara bölündüğü ve metodolojik açıdan her aşamanın ayrı açıklandığı belirlenmiştir. Bu çalışmada da karma yöntem desenlerinden çok aşamalı desen kullanılmıştır. “Çok aşamalı karma yöntem deseni, araştırmacıların ya da bir araştırma ekibinin araştırma problemini ya da konusunu aşamalar dizisi ya da ayrı çalışmalar yoluyla incelediğinde gelişen bir desendir.” (Creswell, 2020, s.713). Bu desen doğrultusunda araştırmanın ilk aşamasında “sadeleştirme aşamasında dikkat edilecek ölçütlerin oluşturulmasına” odaklanılmış ve bu süreç tümüyle Türk halk edebiyatı ve Türkçe eğitimi alan uzmanları ile Türkçe öğretmenlerinden görüş alınarak yürütülmüştür. İlk aşama sonunda sadeleştirilmeye yönelik ölçüt listesi oluşturulmuştur. Araştırmanın ikinci aşamasında ise “hazırlanan ölçütlerin işlevliliğinin veriye dayalı olarak doğrulanmasına” odaklanılmıştır. Bu aşamada ise tamamen hedef kitle olan ortaokul öğrencilerinden toplanan nicel veriler ve bunların analiziyle süreç yürütülmüştür. Bu süreçte sadece nicel verilerle çalışılmasının sebebi alan yazındaki veriye dayalı doğrulama uygulamalarında bu yolun benimsenmesidir. Araştırmacıların sadeleştirilmiş ve sadeleştirilmemiş materyallerden elde edilen sonuçları (a) korelasyonel analizlerle veya (b) varyans analizine dayalı tekniklerle çözümlenerek kanıtlar topladıkları görülmüştür (Fajardo vd., 2014; Karreman vd., 2007). Bu çalışmada da varyans analizine dayalı çözümleme yolu tercih edilmiştir.

### Çalışma Grubu

Çalışma kapsamında 3 grup katılımcıyla çalışılmıştır: akademisyenler, Türkçe öğretmenleri ve ortaokul öğrencileri. Çalışmanın ilk aşamasında Türkçe eğitimi ve Türk dili ve edebiyatı eğitimi ana bilim dallarında aktif olarak görev yapan 2 halk edebiyatı alan uzmanı, 1 Türk dünyası edebiyatları alan uzmanı, 3 Türkçe eğitimi alan uzmanı ile çalışılmıştır. Tamamı profesör ünvanına sahip 6 alan uzmanı gönüllülük esasıyla çalışmaya katkı sağlamış ve çalışma grubunda yer almıştır. Ayrıca Konya ve Ankara ilindeki ortaokullarda aktif olarak görev yapan ve gönüllü olarak araştırmaya katkı sağlayan biri 8 diğerleri 10 yılın üstünde deneyime sahip olan 10 Türkçe öğretmeni de çalışma grubunda yer almıştır.

Çalışmanın ikinci aşamasında kullanılacak veri toplama araçlarının geliştirilmesi amacıyla her test için 60 öğrenci olmak üzere toplam 420 ortaokul öğrencisi ile çalışılmıştır. Bu veriler Ankara ilindeki orta sosyoekonomik düzeyi temsil eden bir ortaokuldan toplanmıştır. Katılımcılar okuldaki sınıflar arasından kümedenmiş tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş, her şube bir küme kabul edilmiştir.

Veriye dayalı doğrulamayı gerçekleştirmek için ise Ankara ilinin alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyi temsil eden 3 farklı ilçesinde bulunan 3 ortaokuldaki öğrencilerle çalışılmıştır. Okuma performansı açısından belirleyici olabileceği için grubun cinsiyet ve sosyoekonomik düzey bakımından dengeli dağılımına özellikle dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda nitelikli bir dağılımın yakalanabilmesi için (Büyüköztürk vd., 2014) katmanlı tesadüfi örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu okullarda eğitim alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyinden 100'er öğrenci olmak üzere toplam 400 öğrenci ile çalışılmıştır. Sonuç olarak araştırmanın farklı adımlarında toplam 820 ortaokul öğrencisi çalışma grubuna dâhil edilmiştir.

### Veri Toplama Araçları

Veri toplama sürecinde iki tür araç kullanılmıştır. Bunlardan ilki, araştırma ekibi tarafından hazırlanan uzman görüş formlarıdır. Bu formlar, alan uzmanlarının ve Türkçe öğretmenlerinin onaylarına başvurmak amacıyla kullanılmıştır.

Diğer veri toplama aracı ise, ölçüt listesinin işlerliğini veriye dayalı olarak doğrulamak için geliştirilen çoktan seçmeli okuduğunu anlama testleridir.

### Uzman Görüş Formları

Bu çalışmada kullanılan uzman görüş formları standart formlardır. Maddeler hâlinde sunulan içeriğin araştırmanın amacına uygunluğunu “uygun, kısmen uygun ve uygun değil” biçiminde değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Düzeltme gerektiren maddeler için öneriler yine bu formlar aracılığıyla alınmıştır. Uzman görüş formları aracılığıyla ilk olarak ölçüt setinin alt kategorilerinin uygunluğu belirlenmiştir. Bu form sadece alan uzmanlarından görüş alınırken kullanılmıştır.

Alt kategorilerin belirlenmesinin ardından her alt kategorideki ölçütlerin uygunluğu belirlemek için de uzman görüş formu kullanılmıştır. Bu formla hem alan uzmanlarından hem de Türkçe öğretmenlerinden görüş alınmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında veriye dayalı doğrulamanın yapılabilmesi için en az 3 destan metninin hazırlanan ölçütlere göre sadeleştirilmesi, bu metinler için hazırlanan anlama testlerinin uygulanması gerekmiştir. Bu doğrultuda üç destan metni ölçütler doğrultusunda seçilip sadeleştirilmiştir. Yapılan sadeleştirmelerin ölçütlere uygunluğunu belirlemek için uzman görüşü formu kullanılmıştır.

### Okuduğunu Anlama Testleri

Araştırma kapsamında toplam 7 okuduğunu anlama testi kullanılmıştır. Bunlardan 3’ü ölçütler kullanılarak seçilen ve sadeleştirilmesi yapılan *Boğaç Han Destanı*, *Ergenekon Destanı*, *Göç Destanı* metinleri için hazırlanan testlerdir. Geriye kalan 4’ü ise uygulamaya katılan 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin destan metinlerinin orijinal ve sadeleştirilmiş versiyonlarını okuyan iki grubunun okuduğunu anlama düzeyi bakımından denk olduğuna dair kanıt toplamak için kullanılmıştır. Bu testlerde kullanılan metinlerin sınıf düzeyine uygunluğu uzman görüşü ile belirlenmiştir. Beşinci sınıflar için Şermin Yaşar’ın *Dedemin Bakkalı*, altıncı sınıflar için Valerie Cox’ın *Kurabiye Hırsızı*, yedinci sınıflar için Richard Carlson’ın *Bilmemekten Rahatsız Olmayın* ve sekizinci sınıflar için Memduh Şevket Esendal’ın *İhtiyar Çilingir* adlı metinleri kullanılarak testler hazırlanmıştır.

Okuduğunu anlama testlerinin hazırlanması sırasında testlerdeki soruların farklı düzeylerde olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Hazırlanan sorular önce Türkçe eğitimi alan uzmanlarının görüşüne sunulmuş, alınan geri bildirimlerle gerekli düzeltmeler yapılarak amaca uygunluğu ve kapsam geçerliliği sağlanmıştır. Ardından her testin 60’ar ortaokul öğrencisi tarafından çözülmesi sağlanmıştır. Elde edilen veriler ile her bir test maddesinin madde güçlük indeksi, varyansı ve standart sapması hesaplanmış; son olarak nokta çift serili korelasyon katsayısı ile madde ayırıcılık gücü indeksi hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısı .35 üzerinde olan maddeler testlerde tutulmuş daha düşük veya negatif değer alan maddeler testlerden çıkarılmıştır. Madde istatistikleri tamamlandıktan sonra her bir testin varyansı, standart sapması ve ortalama güçlüğü belirlenmiş; güvenilirlik katsayısı Kuder-Richardson-20 (KR-20) formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Güvenirlik katsayısı için test güvenilirliklerinde geçerli referans değeri olan .70 esas alınmıştır. Geliştirilen testlerin istatistikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

**Tablo 1**

*Geliştirilen Başarı Testlerine Ait Test İstatistikleri*

| Metin                        | Soru Sayısı | Varyans | Standart Sapma | Güçlük | KR-20 |
|------------------------------|-------------|---------|----------------|--------|-------|
| Boğaç Han                    | 7           | 4.12    | 2.03           | .57    | .75   |
| Göç                          | 8           | 4.29    | 2.07           | .52    | .71   |
| Ergenekon                    | 7           | 3.31    | 1.82           | .75    | .74   |
| Dedemin Bakkalı              | 5           | 2.50    | 1.58           | .63    | .72   |
| Kurabiye Hırsızı             | 5           | 2.20    | 1.48           | .59    | .73   |
| Bilmemekten Rahatsız Olmayın | 5           | 2.16    | 1.47           | .55    | .72   |
| İhtiyar Çilingir             | 5           | 2.49    | 1.58           | .61    | .70   |

### Verilerin Toplanması

Bu çalışma kapsamında veriler toplanırken tüm katılımcılara Gazi Üniversitesi Etik Kurulu’ndan alınan izin ve araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Ortaokul öğrencileriyle yapılan uygulamalarda yaş, cinsiyet, isim gibi herhangi bir kişisel bilgi talep edilmemiştir.

Verilerin toplanması sürecinde araştırma ekibi alan yazından yola çıkarak ölçüt listesinin alt kategorileri için bir taslak hazırlayıp bir uzman ile taslağa son hâlini vermiştir. Ardından bu kategorilerin uygunluğu alan uzmanlarının onayına sunulmuştur. Bu aşamada uzman görüşleri uzmanlarla birebir görüşülerek sözlü olarak alınmıştır. Her bir görüşme 10 ila 30 dakika arasında sürmüştür. Araştırmacılar görüşmelerde uzmanların sözlü olarak ifade ettiklerini not almıştır.

Bir sonraki adımda belirlenen alt kategorilere uygun ölçüt listesi yine alan yazın taraması ile oluşturulmuş, bir uzman eşliğinde listede gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra alan uzmanı ve Türkçe öğretmenlerinin onayına sunulmuştur. Alan uzmanlarına liste yazılı olarak verilmiş, görüşleri sözlü olarak alınmıştır. Görüşmeler 20-40 dakika arasında sürmüş, alan uzmanlarının sözel ifadeleri araştırmacılar tarafından yazıya aktarılmıştır. Ölçüt listesi Türkçe öğretmenlerine de basılı formlar aracılığıyla iletilmiş, öğretmenler bir hafta sonra formları doldurup teslim etmiştir.

Ölçüt listesi son hâlini aldıktan sonra metin seçimine ilişkin ölçütler gözetilerek *Göç Destanı*, *Ergenekon Destanı* ve *Boğaç Han Destanı* olmak üzere üç metin seçilip ölçütlere uygun olarak sadeleştirilmiştir. Sadeleştirmelerin ölçütlere uygun olarak yapıp yapılmadığının değerlendirilmesi için alan uzmanları ve Türkçe öğretmenlerinin onayına sunulmuştur. Bu aşamada hem alan uzmanlarına hem de öğretmenlere metinler basılı olarak verilmiştir. Birkaç gün sonra alan uzmanları ve öğretmenler tekrar ziyaret edilip basılı formlar teslim alınmıştır. Tüm görüşler yazılı formlar ile toplanmıştır.

Sadeleştirmelerin başarılı olduğu saptandıktan sonra seçilen destan metinlerine yönelik okuduğunu anlama testleri hazırlanmış, testlerin geçerlilik ve güvenilirlik kanıtları toplanmıştır. Ayrıca destan metinlerinin orijinal veya sadeleştirilmiş versiyonundan birini okuyarak soruları cevaplayan iki öğrenci grubu arasında okuduğunu anlama düzeyi açısından fark olmadığını kanıtlamak için her sınıf düzeyi için güncel öyküleyici metinler belirlenmiştir. Bu metinler için de okuduğunu anlama testleri hazırlanmış, geçerlilik ve güvenilirlik kanıtları toplanmıştır. Veriye dayalı doğrulamada kullanılacak testlerin geliştirilmesi sırasında tüm veriler kalem kâğıt uygulaması ile toplanmıştır. Öğrencilere testleri cevaplamak için bir ders saati süre verilmiştir. Uygulama öğrencilerin eğitim aldıkları sınıflarda ve tek oturumda tamamlanmıştır.

Sonraki aşamada metinler ve okuduğunu anlama testleri aracılığıyla ölçütlerin veriye dayalı doğrulaması aşamasına geçilmiştir. Doğrulama verileri toplanırken ziyaret edilen her sınıfta tesadüfi yolla eşit sayıda öğrenciden oluşan iki grup oluşturulmuştur. İlk gruba seçilen destanın orijinal metninin kullanıldığı okuduğunu anlama testi verilmiştir. İkinci gruba ise aynı destanın ölçütlere göre sadeleştirilmiş hâlini içeren okuduğunu anlama testi verilmiştir. Ayrıca tüm sınıfa düzeye uygun olarak seçilen güncel metin ve o metne ait okuduğunu anlama soruları verilmiştir. Böylece her bir öğrenci aynı destanın orijinal veya sadeleştirilmiş metnini içeren bir okuduğunu anlama testi ile birlikte grupların denkliliğini kanıtlamak için hazırlanan ikinci bir okuduğunu anlama testini cevaplamıştır. Bu uygulamada tüm testler basılı olarak öğrencilere verilmiş, uygulama öğrencilerin kendi sınıflarında yapılmış ve ortalama bir ders saati sürmüştür. Tüm veriler tek oturumda toplanmıştır.

## Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında alan uzmanlarının ve Türkçe öğretmenlerinden alınan görüşlerin çözümlenmesinde sadece yüzde frekans hesaplaması yapılmıştır.

Ölçme araçlarının geliştirilmesi sırasında testlerde yer alan her bir sorunun madde güçlük indeksi, varyansı ve standart sapması hesaplanmış; son olarak nokta çift serili korelasyon katsayısı ile madde ayırıcılık gücü indeksi hesaplanmıştır. Testlerin güvenilirlik katsayıları hesaplanırken testin varyansı, standart sapması ve ortalama güçlüğü belirlenmiş; güvenilirlik katsayısı Kuder-Richardson-20 (KR-20) formülü kullanılarak hesaplanmıştır.

Doğrulama verileri analiz edilmeden önce parametrik test varsayımlarını karşılama durumu incelenmiştir. Verilerin hem sayı bakımından hem de normal dağılım bakımından parametrik testin varsayımlarını karşıladığı görülerek analizlerde Bağımsız Gruplarda T-testi kullanılmıştır.

## Etik Beyan

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen kurallara uyulmuş, “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden kaçınılmıştır. Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur, tüm yazarlar çalışmaya katkı sağlamıştır. Bu çalışmanın etik kurul izni Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Etik Komisyonu’nun 24.11.2022 tarih ve 20 sayılı toplantısında verilmiştir.

## Bulgular

### Ölçütlerin ve Bu Ölçütlerin Sınıflanacağı Kategorilerin Belirlenmesine İlişkin Bulgular

Destan metinlerinin sadeleştirilmesinde hangi alt başlıklara odaklanılması gerektiğine ilişkin alan yazın incelenmiştir. Metin/içerik sadeleştirme çalışmalarında hedef kitlenin özelliklerine ve kullanım amacına göre farklı alt kategorilerde

ölçüt üretildiği görülmüştür. Hedef kitlenin yaş özellikleri ve amaç dikkate alındığında ölçüt listesinin “ortaokul yaş grubuna uygun” ve “eğitim materyali olarak kullanılmak üzere” metin seçimini yapmaya yönelik ölçütleri de kapsamı gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sadeleştirmenin asıl odak noktası olan metinlerin dil ve içerik bakımından sadeleştirilmesi de ölçütlerde ayrı kategoriler hâlinde değerlendirilerek içerikler üretilmiştir. Sonuç olarak “Metin Seçimi ve Kullanımına Yönelik Ölçütler”, “Dili Sadeleştirmeye Yönelik Ölçütler” ve “İçeriği Sadeleştirmeye Yönelik Ölçütler” üç alt kategori olarak belirlenmiştir. Daha sonra tüm uzmanlardan bu kategorilerin uygunluğunu değerlendirmeleri istenmiştir. Olumsuz görüş bildiren bir uzman olmadığı için kategorilerin yüzde değerleri %100 olarak hesaplanmıştır.

**Tablo 2**

*Ölçütlere ve Alt Kategorilerine İlişkin Uzman Görüşleri*

| Alt Kategoriler ve Ölçütler                                                                | Türk Halk Edebiyatı Alan Uzmanları |         | Türkçe Eğitimi Alan Uzmanları |         | Türkçe Öğretmenleri |         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------|---------|-------------------------------|---------|---------------------|---------|
|                                                                                            | Olumlu                             | Olumsuz | Olumlu                        | Olumsuz | Olumlu              | Olumsuz |
| <i>Metin Seçimi ve Kullanımına Yönelik Ölçütler</i>                                        | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | -                   | -       |
| Destanlar; Türkçe Dersi Öğretim Programı'na uygun olarak seçilmelidir.                     | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Metnin hedef kitleye uygunluğunun tayin edilmesi gerekmektedir.                            | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Yabancı destanlar hedef kitleye göre seçilmeli ve düzenlenmelidir.                         | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Görseller hedef kitleye hitap etmelidir.                                                   | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| <i>Dil Sadeleştirmeye Yönelik Ölçütler</i>                                                 | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | -                   | -       |
| Destanlardaki zaman kipleri, sadeleştirme yapılırken uygun şekilde aktarılmalıdır.         | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Anlaşılması zor kelimelerin kullanımı, hedef kitlenin düzeyine göre düzenlenmelidir.       | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Cümle uzunlukları hedef kitleye uygun olmalıdır.                                           | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Okunuşu zor olan kelimeler kullanmaktan kaçınılmalıdır.                                    | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| <i>İçerik Sadeleştirmeye Yönelik Ölçütler</i>                                              | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | -                   | -       |
| Metnin içeriğine olabildiğince az müdahalede bulunulmalıdır.                               | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Destanların içinde barındırdığı motifler korunmalıdır.                                     | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Destanda etkili olan şahıs kadrosu, mekân, zaman, olay örgüsü korunmalıdır.                | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Sadeleştirme yapılırken metnin mantık akışı bozulmamalıdır.                                | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Destanların içerisinde bulunan sav, sagu, koşuk gibi sözlü edebiyat ürünleri korunmalıdır. | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Destanlar sadeleştirilirken içerisindeki coşku veren ifadeler korunmalıdır.                | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Destanda bulunan olumsuz eylemler uygun bir dille anlatılmalı veya hiç anlatılmamalıdır.   | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |

Çalışmanın devamında her bir alt kategori için bir uzmanın da katkılarıyla alan yazın incelemesi yapılmış ve denemelik ölçüt listesi oluşturulmuştur. Belirlenen maddeler tüm uzmanların ve sahada görev yapan Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine sunulmuştur. Tüm alan uzmanlarının ve Türkçe öğretmenlerinin olumlu yönde görüş bildirdiği ölçütler listeye alınmıştır. Toplamda 15 ölçütün 3 alt kategoride ittifakla onay aldığı belirlenmiştir. Tablo 2’de alt kategoriler, ölçütler ve bunlara ilişkin görüşlerin frekans değerleri sunulmuştur.

### Ölçütlerin Sadeleştirme Sürecinde Uygulanabilirliğine İlişkin Bulgular

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu doğrultusunda ölçütlerin uygulanabilirliğine ilişkin kanıtlar toplanmıştır. Bu süreçte ölçütler doğrultusunda ortaokul yaş grubuna uygun olabilecek ve eğitim materyali olarak kullanılacak üç destan

seçilmiş, yine ölçütler esas alınarak dil ve içerik bakımından sadeleştirme çalışması yapılmıştır. Süreç bir Türkçe eğitimi alan uzmanı tarafından da takip edilmiştir. Süreç tamamlandıktan sonra sadeleştirilen metinler, orijinal metinler ve ölçütler alan uzmanları ile Türkçe öğretmenlerine sunularak sadeleştirmenin başarılı olup olmadığını ve ölçütlerin uygulanabilirliğini değerlendirmeleri istenmiştir.

Hazırlanan ölçütlere göre yapılan seçim ve sadeleştirme çalışmalarının başarılı olduğu, ölçütlerin uygulanabilir olduğu tüm uzman ve öğretmenlerce onaylanmıştır. Tablo 3'te alınan görüşlerin frekans değerleri sunulmuştur.

**Tablo 3**

*Alan Uzmanları ve Türkçe Öğretmenlerinin Uygulanabilirliğe İlişkin Görüşleri*

| Metinler          | Türk Halk Edebiyatı Alan Uzmanları |         | Türkçe Eğitimi Alan Uzmanları |         | Türkçe Öğretmenleri |         |
|-------------------|------------------------------------|---------|-------------------------------|---------|---------------------|---------|
|                   | Olumlu                             | Olumsuz | Olumlu                        | Olumsuz | Olumlu              | Olumsuz |
| Göç Destanı       | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Ergenekon Destanı | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |
| Boğaç Han Destanı | 3                                  | 0       | 3                             | 0       | 10                  | 0       |

### Veriye Dayalı Doğrulamaya İlişkin Bulgular

#### *Göç Destanı'nın Sadeleştirilmesinin Okuduğunu Anlama Düzeyinde Farklılaşma Yaratıp Yaratmadığına İlişkin Bulgular*

Veriye dayalı doğrulama amacıyla *Göç Destanı*'nın orijinalini okuyarak testteki soruları cevaplayan öğrenci grubu ile sadeleştirilmiş hâlini okuyarak testteki soruları cevaplayan öğrenci grubunun puan ortalamaları bağımsız gruplarda t-testi ile çözümlenmiştir (Tablo 4). Yapılan analiz sonucunda testi cevaplamadan önce orijinal metni okuyan öğrencilerin puan ortalamasının ( $\bar{x}=3.51$ ), sadeleştirilmiş metni okuyan öğrencilerin puan ortalamasından ( $\bar{x}= 4.62$ ) istatistiksel olarak daha düşük olduğu tespit edilmiştir ( $t_{(98)}=-2,828, p<.05$ ).

**Tablo 4**

*Veriye Dayalı Doğrulama: Ölçütler Doğrultusunda Sadeleştirmenin Göç Destanı'nın Anlaşılabilirliğine Etkisi*

| Test                                              | Grup                  | n  | $\bar{x}$ | SS   | SD | t      | p    |
|---------------------------------------------------|-----------------------|----|-----------|------|----|--------|------|
| Denkliği Belirlemeye Yönelik Test                 | Orijinal Metin        | 53 | 2.55      | 1.42 | 98 | .139   | .890 |
|                                                   | Sadeleştirilmiş Metin | 47 | 2.51      | 1.21 |    |        |      |
| Sadeleştirmenin Etkisini Belirlemeye Yönelik Test | Orijinal Metin        | 53 | 3.51      | 1.97 | 98 | -2.828 | .003 |
|                                                   | Sadeleştirilmiş Metin | 47 | 4.62      | 1.94 |    |        |      |

Diğer taraftan ulaşılan sonucun gruplarda yer alan öğrencilerin anlama düzeyindeki farklılıktan kaynaklanıp kaynaklanmadığını belirlemek üzere ikinci bir analiz yapılmıştır. Bu analizde güncel bir öyküleyici metin ve bu metin için hazırlanan sorulardan oluşan bir test kullanılmış, bu test tüm öğrencilere uygulanmıştır. Bu teste verilen cevaplar üzerinden gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ( $t_{(98)}=.139, p>.05$ ). Bu iki bulgu bir arada değerlendirildiğinde yapılan sadeleştirmenin katılımcıların *Göç Destanı*'ni anlama düzeyine olumlu katkı sağladığı, hazırlanan ölçütlerin işlevselliğinin veriye dayalı olarak doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

#### *Ergenekon Destanı'nın Sadeleştirilmesinin Okuduğunu Anlama Düzeyinde Farklılaşma Yaratıp Yaratmadığına İlişkin Bulgular*

Tablo 5'te görüldüğü üzere sadeleştirmenin okuduğunu anlama düzeyi üzerinde fark yaratıp yaratmadığını belirlemek için yapılan analiz sonucunda Ergenekon Destanı'nın orijinal metnini okuyan gruptaki öğrencilerin puan ortalamasının ( $\bar{x}=4.24$ ), sadeleştirilmiş metni okuyan öğrencilerin puan ortalamasından ( $\bar{x}= 5.26$ ) istatistiksel olarak daha düşük olduğu tespit edilmiştir ( $t_{(94)}= -3.513, p<.05$ ).

**Tablo 5***Veriye Dayalı Doğrulama: Ölçütler Doğrultusunda Sadeleştirmenin Ergenekon Destanı'nın Anlaşılabilirliğine Etkisi*

| Test                                              | Grup                  | n  | $\bar{x}$ | SS   | SD | t      | p    |
|---------------------------------------------------|-----------------------|----|-----------|------|----|--------|------|
| Denkliği Belirlemeye Yönelik Test                 | Orijinal Metin        | 58 | 2.97      | 1.06 | 94 | -.698  | .244 |
|                                                   | Sadeleştirilmiş Metin | 38 | 3.13      | 1.19 |    |        |      |
| Sadeleştirmenin Etkisini Belirlemeye Yönelik Test | Orijinal Metin        | 58 | 4.24      | 1.43 | 94 | -3.513 | .001 |
|                                                   | Sadeleştirilmiş Metin | 38 | 5.26      | 1.37 |    |        |      |

Orijinal ve sadeleştirilmiş metinleri okuyarak testi cevaplayan öğrencilerin okuduğunu anlama becerisi açısından denk olup olmadıklarını belirlemek üzere yapılan ikinci analizde iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ( $t_{(94)} = -.698, p > .05$ ). Bu iki bulgu bir arada değerlendirildiğinde *Göç Destanı*'nda olduğu gibi yapılan sadeleştirmenin katılımcıların *Ergenekon Destanı*'ni anlama düzeyine olumlu katkı sağladığı, hazırlanan ölçütlerin işlevselliğinin veriye dayalı olarak doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

#### ***Boğaç Han Destanı'nın Sadeleştirilmesinin Okuduğunu Anlama Düzeyinde Farklılaşma Yaratıp Yaratmadığına İlişkin Bulgular***

Çalışma kapsamında son olarak *Boğaç Han Destanı* üzerinde çalışılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur. Sadeleştirmenin okuduğunu anlama düzeyi üzerinde fark yaratıp yaratmadığını belirlemek için yapılan t-testi sonucunda *Boğaç Han Destanı*'nın orijinal metnini okuyan gruptaki öğrencilerin puan ortalamasının ( $\bar{x} = 3.84$ ), sadeleştirilmiş metni okuyan öğrencilerin puan ortalamasından ( $\bar{x} = 4.76$ ) istatistiksel olarak daha düşük olduğu tespit edilmiştir ( $t_{(174)} = -3.915, p < .05$ ).

**Tablo 6***Veriye Dayalı Doğrulama: Ölçütler Doğrultusunda Sadeleştirmenin Boğaç Han Destanı'nın Anlaşılabilirliğine Etkisi*

| Test                                              | Grup                  | n  | $\bar{x}$ | SS      | SD  | t      | p    |
|---------------------------------------------------|-----------------------|----|-----------|---------|-----|--------|------|
| Denkliği Belirlemeye Yönelik Test                 | Orijinal Metin        | 90 | 3,20      | 1,09339 | 174 | .782   | .218 |
|                                                   | Sadeleştirilmiş Metin | 86 | 3,06      | 1,11451 |     |        |      |
| Sadeleştirmenin Etkisini Belirlemeye Yönelik Test | Orijinal Metin        | 90 | 3,84      | 1,58583 | 174 | -3,915 | .001 |
|                                                   | Sadeleştirilmiş Metin | 86 | 4,76      | 1,50244 |     |        |      |

Orijinal ve sadeleştirilmiş metinleri okuyarak testi cevaplayan öğrencilerin okuduğunu anlama becerisi açısından denk olup olmadıklarını belirlemek üzere yapılan ikinci analizde iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ( $t_{(174)} = .782, p > .05$ ). Bu iki bulgu bir arada değerlendirildiğinde diğer iki destanda olduğu gibi yapılan sadeleştirmenin katılımcıların *Boğaç Han Destanı*'ni anlama düzeyine olumlu katkı sağladığı, hazırlanan ölçütlerin işlevselliğinin veriye dayalı olarak doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

### **Sonuç ve Tartışma**

Araştırma bulgularından belirli bir yaş grubu için eğitim öğretim materyali olarak kullanılacak metinlerin sadeleştirilmesine rehberlik edecek ölçüt setinin sürecin ilk adımı olan metin seçimini de kapsayacak şekilde sadeleştirme sürecini bütün olarak ele alması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Gerek alan uzmanları gerekse deneyimli öğretmenlerin bu konuda aynı görüşte oldukları görülmüştür. Uluslararası alan yazını incelendiğinde neyin sadeleştirileceği konusunda kesin sınırların çizilemediği görülmektedir. IFLA tarafından hazırlanan rehberde Uluslararası Yetişkin Okuryazarlık Araştırması'na atıfla (1998) birçok ülkede yetişkin bireylerin %25'inden fazlasının zorunlu eğitimi tamamladıktan sonra bile okuryazarlık becerileri açısından istenen düzeye ulaşamadığı belirtilip gerek görülen durumlarda her türden materyalde sadeleştirme yapılacağı ifade edilmektedir (IFLA, 2010). Alan yazındaki araştırmalarda ise bilgilendirici metinlerden web sayfalarına kadar birçok yazılı materyalin sadeleştirildiği (Arfé vd., 2018; Crossley vd., 2012; Karreman vd., 2007), özellikle yabancı dil eğitiminde hemen her türden metnin sadeleştirilebildiği (Özcan ve Batur, 2021) görülmektedir. Ortaokul çağı çocuklarına yönelik eğitim materyallerinin sadeleştirilmesine yönelik materyaller söz konusu olduğunda ise amaç (hedef/kazanım/öğrenme çıktısı gibi) ve

öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin (bilişsel ve ruhsal gelişim, dil gelişimi vb.) dikkate alınması gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Araştırmada bilimsel yaklaşımla üretilen ölçütlerin uygulanabilir olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Bu durum alandaki bir ihtiyaca yönelik alternatif bir çözüm olarak değerlendirilebilir. Çünkü ülkemizdeki alan yazın incelendiğinde metin sadeleştirilmesi konusunda yapılan araştırmaların genel olarak ders kitaplarını ve öğretim programlarını ölçüt olarak sadeleştirme yapmak üzerine olduğu tespit edilmiştir. Maden ve Avşar (2024), çalışmalarında metin sadeleştirmeyi uzun ve karmaşık cümleleri kısaltma, kelime seçimini ise kullanım sıklığı ve öğrenci seviyesine uygunluğu açısından ele alarak gerçekleştirmiştir. Bu işlemleri gerçekleştirirken ise ölçüt olarak öğretim programı ve ders kitabı kullanmışlardır. Buna benzer olarak Kaya (2018) da çalışmasında önceden yapılmış ve yayınlanmış sadeleştirilmiş metinlerden ve aktif olarak kullanılan ders kitaplarından yararlanarak karmaşık cümleleri basitleştirme ve kısaltma yaparak sadeleştirmeyi gerçekleştirmiştir. Yapılan her iki çalışmada da metin sadeleştirmeleri sonucunda kelime ve cümle sayısının artış ve azalış durumlarına bakılmış bu sonuçların da alandaki çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği belirtilerek sadeleştirmelerin başarılı olduğu kabul edilmiştir. Bu şekilde yapılan sadeleştirmelerde orijinal metnin yapısına doğrudan müdahale söz konusu olduğu için aslında yapılan işlemin sadeleştirmenin ötesine geçerek metnin kısaltılmasına yönelik bir çalışmaya dönüştüğü söylenebilir. Belirli ölçütleri dikkate almadan sezgisel olarak yapılan kısaltmalar ise metnin anlam örgüsünü zedeleyerek öğrenciler açısından anlaşılabilirliği olumsuz yönde etkilemektedir (Bakan Aktaş ve Ay, 2021). Hedef kitleye ve materyale yönelik ölçütlerin önceden belirlenmesiyle yapılan sadeleştirme işleminin, mekanik bir kısaltmadan ziyade anlam yapılarını ve metnin özgünlüğünü koruduğu bununla birlikte okunabilirliği artırdığı görülmektedir.

Çalışmanın bulgularından ulaşılan bir diğer sonuç da şu şekilde ifade edilebilir: Destan metinleri, kullanım amacına ve öğrencilerin gelişim özelliklerine dikkat edilerek seçilip aslı bozulmadan içerik ve dil açısından düzeye uygun hâle getirildiğinde orijinal destan metinlerine kıyasla çocuklar tarafından daha iyi anlaşılmaktadır. Bir diğer ifadeyle sadeleştirme, metnin dilindeki ve içeriğindeki zorlukları azaltarak anlamaya ve okuma başarısına katkı sağlamaktadır. Nitekim alan yazında metnin söz varlığındaki bilinmezliklerin hem akıcı okumayı hem de anlamayı belirgin bir şekilde olumsuz etkilediği (Duke ve Cartwright, 2018; National Reading Panel, 2000; Silverman vd. 2014), bu alandaki iyileşmelerin ise akıcı okuma ve anlamayı desteklediği uzun süredir ifade edilen bir durumdur. Ayrıca alan yazındaki olumlu deneyimin işi veya görevi sürdürmeye yönelik ilgi ve isteği artırarak başarıyı destekleyeceğine yönelik bulgular (Bandura 1986, 1997) da bu sonucu desteklemektedir. Alan yazındaki benzer çalışmalar da rehberler kullanılarak yapılan sadeleştirmelerin etkisi konusunda mevcut araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir (Fajardo vd., 2014; Karreman, 2007).

Ayrıca ulaşılan sonuçlar, bilişsel yük ve okuduğunu anlama arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmaların sonuçlarıyla da uyumludur (Chen ve Lin, 2016; Zumbach ve Mohraz, 2008). Bilişsel yük teorisyenlerinin (Sweller, 1988; Sweller vd. 1998) ifade ettikleri üzere dışsal bilişsel yükteki azalmanın okuduğunu anlama performansına olumlu katkı sağladığı (Ericsson ve Kintsch, 1995; Smith vd., 2021), öğrencilerin çalışan bellek kapasitelerini metindeki karmaşık yapıları çözümleme ve anlamını bilmedikleri kelimeleri tanımayla ayırmak yerine anlamın inşası için kullanmalarının süreci olumlu etkilediği bu çalışmanın verileriyle de doğrulanmıştır. Ancak çalışmanın sadece 3 destanla sınırlı olmasının ve belirli bir yaş grubuna odaklanmasının bir sınırlılık olduğu da dikkate alınmalıdır.

Bütün bu değerlendirmeler neticesinde veriye dayalı doğrulamadan geçmiş ölçütlerin, sadeleştirmenin amacına uygun olarak yapılmasına katkı sunabileceği, böylece öğrencilerin açık ve örtük tüm öğretimsel hedeflere ulaşmalarına kolaylık sağlayacağı görülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın ilerleyen dönemlerde farklı amaçlar veya hedef gruplar için yapılacak çalışmalara rehberlik edebileceğini söylemek de mümkündür. Özellikle ana dili dersleri için materyal hazırlayanların hem metin seçme hem de sadeleştirmede bu ölçütleri bir kontrol listesi olarak kullanmasının fayda sağlayacağı söylenebilir.

### Teşekkür

[1] Bu çalışma Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenmiştir. (Proje No: 1919B012205823)

[2] Bu çalışmaya destek sağlayan Gazi Üniversitesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı öğretim üyelerine ve Türkçe öğretmenlerine teşekkür ederiz.

### Kaynaklar

Arfé, B., Mason, L., ve Fajardo, I. (2018). Simplifying informational text structure for struggling readers. *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal*, 31(9), 2191–2210. <https://doi.org/10.1007/s11145-017-9785-6>

Aydın, B. (2021). Türk destanlarının Türkçe eğitimi açısından yeniden formlaştırılması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(121), 221-247.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman.

Bakan Aktaş, H. ve Ay, S. (2021). Yabancı dil öğretiminde geleneksel metin sadeleştirme yaklaşımına karşı metindilbilimsel sadeleştirme önerisi: bağlaşıklık ve bağdaşıklık kavramları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 94-102.

Bayraktar, İ. ve Durukan, E. (2016). Türkçe ders kitaplarında metin sadeleştirme üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1356-1369.

Bekki, S. (2015). Dedem korkut kitabı araştırmalarının 100 yıllık tarihi ve 100 temel eser kapsamında yayımlanan dede korkut hikayeleri adlı kitapların niteliği üzerine bir değerlendirme. Düşünce Hayatımızda ve Kültürümüzde Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu (s. 179-198). *Bayburt Üniversitesi Yayınları*.

Benjamin, R. (2012). Reconstructing readability: Recent developments and recommendations in the analysis of text difficulty. *Educational Psychology Review*, 24, 63-88. <https://doi.org/10.1007/s10648-011-9181-8>

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

Chen, C. M., & Lin, Y. J. (2016). Effects of different text display types on reading comprehension, sustained attention and cognitive load in mobile reading contexts. *Interactive Learning Environments*, 24(3), 553-571. <https://doi.org/10.1080/10494820.2014.891526>

Coşkun, E. ve Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74.

Creswell, J. W. (2020). *Eğitim Araştırmaları*. (Ekşi, H. çev. ed.; 3. baskı). Edam Yayıncılık.

Crossley, S. A., Allen, D., ve McNamara, D. S. (2012). Text simplification and comprehensible input: A case for an intuitive approach. *Language Teaching Research*, 16(1), 89-108. <https://doi.org/10.1177/1362168811423456>

Demir Atalay, T. (2016). Türkçe eğitiminde Dede Korkut Hikâyeleri'nin karakter eğitiminde kullanımı: Çalışma yapıları. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (18), 363-394.

Duke, N.K., ve Cartwright, K.B. (2019). The DRIVE model of reading: Deploying reading in varied environments. İçinde D.E. Alvermann, N.J. Unrau, M. Sailors ve R.B. Ruddell (Eds.), *Theoretical models and processes of literacy* (7th ed., pp. 118135). Routledge.

Ericsson, K. A., & Kintsch, W. (1995). Long-term working memory. *Psychological Review*, 102(2), 211-245. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.102.2.211>

Fajardo, I., Avila, V., Ferrer, A., Tavares, G., Gomez, M., ve Hernandez, A. (2014). Easy-to-read texts for students with intellectual disability: Linguistic factors affecting comprehension. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 27(3), 212-225. <https://doi.org/10.1111/jar.12065>

Güneş, F. (2013). Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-12.

Hajisoterioua, C., Panaoub, P ve Angelides, P. (2022). Empowering children to speak up and act on social justice issues: The use of folktales and collaborative storytelling as tools of social imagination. *British Educational Research Journal*, 48(2), 253-271. <https://doi.org/10.1002/berj.3765>

IFLA (2010). *Guidelines for easy-to-read materials*. International Federation of Library Associations and Institutions.

Karreman, J., Van Der Geest, T., ve Buursink, E. (2007). Accessible website content guidelines for users with intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 20(6), 510-518. <https://doi.org/10.1111/j.1468-3148.2006.00353.x>

Kaya, M. (2018). *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu ve Yılkı Atı adlı eserlerin yabancılar için A2 düzeyine uyarlanması* [Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].

Kim, S. J., Song, A., Lee, G. L. ve Bach, A. (2018). Using animated folktales to teach cultural values: A case study with Korean-American bilingual kindergartners, *Journal of Research in Childhood Education*, 32(3), 295-309. <https://doi.org/10.1080/02568543.2018.1464528>

Maden, S. ve Avşar, A. (2024). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sadeleştirilmiş metin kullanımı. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2) 602-616, <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.224..-13216200>

McNamara, D. S., Kintsch, E., Songer, N. B., & Kintsch, W. (1996). Are good texts always better? Interactions of text coherence, background knowledge, and levels of understanding in learning from text. *Cognition and Instruction*, 14(1), 1-43. [https://doi.org/10.1207/s1532690xci1401\\_1](https://doi.org/10.1207/s1532690xci1401_1)

MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. MEB

MEB (2024). *Türkiye yüzyılı maarif modeli Türkçe dersi öğretim programı*. MEB

Nomura, M., Skat Nielsen, G. ve Tronbacke, B. (2010). Guidelines for easy-to-read materials. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).

Özbay, M. (2002). Kültür aktarımı açısından Türkçe  ğretimi. *Türk Dili*, (602), 112-120.

Özbay, M. ve Karakuş Tayşı, E. (2011). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe  ğretimi ve değer aktarımı açısından  nemi. *Pegem Eğitim ve  ğretim Dergisi*, 1(1), 21-31.

Relin, Rasna, I. W. ve Binawati, W.S (2018). Local wisdom values in Balinese folktales that are relevant to character education for the first grade at primary school. *Journal of Language Teaching and Research*, 9(1), 155-163. <http://dx.doi.org/10.17507/jltr.0901.20>

Shardlow, M. (2014). A survey of automated text simplification, *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, Special Issue on Natural Language Processing, 58-70. <https://doi.org/10.14569/SpecialIssue.2014.040109>

Silverman, R. D., Proctor, C. P., Harring, J. R., Doyle, B., Mitchell, M. A., & Meyer, A. G. (2014). Teachers' instruction and students' vocabulary and comprehension: An exploratory study with English monolingual and Spanish-English bilingual students in Grades 3–5. *Reading Research Quarterly*, 49 (1), 31–60. <https://doi.org/10.1002/rrq.63>

Smith, R., Snow, P., Serry, T., & Hammond, L. (2021). The role of background knowledge in reading comprehension: A critical review. *Reading Psychology*, 42(3), 214–240. <https://doi.org/10.1080/02702711.2021.1888348>

Sweller, J. (1988), Cognitive load during problem solving: Effects on learning. *Cognitive Science*, 12, 257-285. [https://doi.org/10.1207/s15516709cog1202\\_4](https://doi.org/10.1207/s15516709cog1202_4)

Sweller, J., van Merri nboer, J.J.G. & Paas, F.G.W.C. Cognitive architecture and instructional design. *Educational Psychology Review* 10, 251–296 (1998). <https://doi.org/10.1023/A:1022193728205>

 nveren, D. (2020). Türkçe  ğretiminde aşkın bir millî kimlik alanı: Salur Kazan'ın evinin yağmalandığı destan. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (21), 175-199.

Xu, J. ve Zhou, C. (2021) The interpretation of folk culture in 'experiential reading' among communities: an analysis of the impacts of 'Hunter Guolie' on children's reading abilities in drama education with Chinese folktales, *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 26(4), 599-604, <https://doi.org/10.1080/13569783.2021.1951694>

Zumbach, J. ve Mohraz, M (2008). Cognitive load in hypermedia reading comprehension: Influence of text type and linearity. *Computers in Human Behavior* 24(3), 875-887. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2007.02.015>

#### **Etik Beyan**

Bu  alışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen kurallara uyulmuş, “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden kaçınılmıştır. Yazarlar arasında çıkar çatışmasının yoktur, tüm yazarlar çalışmaya katkı sağlamıştır.

Bu çalışmanın etik kurul izni Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 24.11.2022 tarih ve 20 sayılı toplantısında verilmiştir.

#### **Etik Kurul İzin Bilgileri**

Etik Kurul Adı: Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu

Etik Kurul Karar Tarihi: 24.11.2022

Etik Kurul Karar Sayısı: E-77082166-604.01.02-519273

## Ek 1

### Ortaokul Öğrencileri İçin Destan Sadeleştirme Ölçütleri

| Metin Seçimi ve Kullanımına Yönelik Ölçütler     |                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|--------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ölçütler                                         |                                                                                            | Açıklamalar                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| 1.                                               | Destanlar; Türkçe Dersi Öğretim Programı'na uygun olarak seçilmelidir.                     | Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan amaçlar, özel amaçlar, değerler, yetkinlikler gözötenmelidir.                                                                                                                                                                                                                                       |
| 2.                                               | Görseller hedef kitleye hitap etmelidir.                                                   | Ressam ve grafiker ile çalışılması durumunda bu kişilerin hedef kitleye uygun çalışmaları sağlanmalıdır.                                                                                                                                                                                                                                 |
| 3.                                               | Metnin hedef kitleye uygunluğunun tayin edilmesi gerekmektedir.                            | Seçilen metnin konusu hedef kitleye uygun olmalıdır.                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| 4.                                               | Yabancı destanlar hedef kitleye göre seçilmeli ve düzenlenmelidir.                         | Ortaokul düzeyine rahatça uyarlanabilecek destanlar seçilmelidir. Seçilen yabancı destanlarda bulunan yabancı kelimeler, kelime yapısı, cümle yapısı, şiddet unsurları vb. öğeler hedef kitleye uygun hâle getirilmelidir.                                                                                                               |
| Metnin Dilini Sadeleştirmeye Yönelik Ölçütler    |                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Ölçütler                                         |                                                                                            | Açıklamalar                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| 1.                                               | Destanlardaki zaman kipleri, sadeleştirme yapılırken uygun şekilde aktarılmalıdır.         | Zaman kipleri, anlatım bozukluğuna yol açmayacak şekilde kullanılmalıdır.                                                                                                                                                                                                                                                                |
| 2.                                               | Anlaşılması zor kelimelerin kullanımı hedef kitlenin düzeyine göre düzenlenmelidir.        | Zor kelimeler kullanıldığı takdirde devamında verilen ifadeler bu kelimeyi anlaşılır kılacak nitelikte olmalıdır.                                                                                                                                                                                                                        |
| 3.                                               | Cümle uzunlukları hedef kitleye uygun olmalıdır.                                           | Cümle uzunlukları, okuyucunun düzeyiyle doğru orantılı olmalıdır.                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| 4.                                               | Okunuşu zor olan kelimeler kullanmaktan kaçınılmalıdır.                                    | Okunuşu zor olan kelimeler, okuyucunun dikkatini dağıtıp metni anlamasını zorlaştırmayacak kadar bulunmalıdır.                                                                                                                                                                                                                           |
| Metnin İçeriğini Sadeleştirmeye Yönelik Ölçütler |                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Ölçütler                                         |                                                                                            | Açıklamalar                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| 1.                                               | Metnin içeriğine olabildiğince az müdahalede bulunulmalıdır.                               | Sadeleştirme, öncelikli olarak metni daha okunabilir ve anlaşılır bir hâle getirmelidir. Metnin ruhu korunmalıdır.                                                                                                                                                                                                                       |
| 2.                                               | Destanların içinde barındırdığı motifler korunmalıdır.                                     | Destanlar; doğduğu milletin yaşama şeklini, değerlerini ve kültürel özelliklerini mitolojik öğeler vasıtasıyla anlatır. Bunlar, Türk ruhunu ve Türk tarih bilincini kazandırmada önemli rol oynar. Bu yüzden motifler korunmalıdır.                                                                                                      |
| 3.                                               | Destanda etkili olan şahıs kadrosu, mekân, zaman, olay örgüsü korunmalıdır.                | Metindeki olay örgüsünde oluşabilecek bir mantık hatasının metnin orijinallliğini bozabileceği gerekçesiyle bu hususlara dikkat edilmelidir.                                                                                                                                                                                             |
| 4.                                               | Sadeleştirme yapılırken metnin mantık akışı bozulmamalıdır.                                | Sadeleştirme yapılırken destanın tamamı değil de herhangi bir bölümü alınıyorsa, sadeleştirilmiş metin oluşturulurken destanın başında ve sonunda olan olaylar özetlenmelidir.                                                                                                                                                           |
| 5.                                               | Destanların içerisinde bulunan sav, sagu, koşuk gibi sözlü edebiyat ürünleri korunmalıdır. | Ortaokul düzeyine göre aktarılmalıdır. Bu ürünlerin doğru şekilde aktarımı, öğrencinin yabancı sözcüklerin tesiri altında kalmamış Türkçenin güzel örneklerini görmesini sağlayacaktır.                                                                                                                                                  |
| 6.                                               | Destanlar sadeleştirilirken içerisindeki coşku veren ifadeler korunmalıdır.                | Destan metinleri; okuyucunun heyecanlanmasını, yaşam enerjisi kazanmasını ve geçmişle iftihar etmesini sağladığı için coşku veren bu ifadeler korunmalıdır.                                                                                                                                                                              |
| 7.                                               | Destanda bulunan olumsuz eylemler uygun bir dille anlatılmalı veya hiç anlatılmamalıdır.   | Öğrencinin kendini kahramanla özdeşleştirme ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Kahramanın gerçekleştirdiği eylem; ortaokul seviyesindeki bir öğrenciye veya çevresine zarar verecek nitelikteyse; söz konusu eylem, destanın gidişatını etkileyeceği durumlarda daha uygun bir dille anlatılmalı aksi takdirde hiç anlatılmamalıdır. |